

INNOWACYJNOŚĆ W EKOLOGICZNEJ PRODUKCJI ZWIERZĘCEJ

Eugeniusz Herbut

*Dział Technologii, Ekologii i Ekonomiki Produkcji Zwierzęcej
Instytut Zootechniki, Państwowy Instytut Badawczy*

Streszczenie. W pracy podjęto problem nowoczesnego postępowania, myślenia oraz stosowania techniki w ekologicznej produkcji zwierzęcej. Współczesna ekologiczna produkcja winna przestrzegać zasad jej prowadzenia, co wcale nie wiąże się z wstecznictwem, lecz innowacyjnością. Równocześnie wykazano, że ten rodzaj produkcji służy uzyskaniu dobrej jakości surowca i produktu oraz ochronie środowiska.

Słowa kluczowe: innowacyjność, ekologiczna produkcja zwierzęca, ochrona środowiska

Wstęp

Produkcja zwierzęca metodami ekologicznymi związana jest z gruntami rolnymi. Jest to ściśle powiązanie utrzymywania zwierząt z ziemią, która z jednej strony służy jako miejsce produkcji paszy, a z drugiej, jako miejsce do rolniczego zagospodarowania odchodów. Duża część społeczeństwa uważa, że produkcja metodami ekologicznymi to jest rolnictwo ekstensywne [Herbut, Walczak 2008]. Inni sądzą, że jest to rolnictwo mające niewiele wspólnego z postępowaniem technicznym.

Górny [2002] podkreśla, że w Polsce dzięki ubóstwu większości rolników, a nie dzięki celowemu programowi rozwoju wsi i rolnictwa, negatywne skutki przemysłowej produkcji rolnej nie ujawniły się w sposób drastyczny, jak w wielu krajach Europy Zachodniej. Zostało tam zdegradowane środowisko, a żywność mocno skażona, że stwarza to poważne problemy natury gospodarczej i zdrowotnej. Gospodarowanie i utrzymywanie zwierząt metodami ekologicznymi nie wyklucza stosowania nowoczesnej techniki, nowych rozwiązań budynków i wyposażenia zapewniającego dobrostan zwierząt [Herbut, Walczak 2004].

Haman [1987] i Górny [2002] zwracają uwagę, że maszyny wywierają coraz większy wpływ na rolnika, na agrotechnikę, decydują o wprowadzeniu do rolnictwa odpowiednich, dostosowanych do maszyn odmian roślin i ras zwierząt takich, których obsługiwanie można najbardziej zmechanizować. Wiąże się to z minimalizacją kosztów produkcji, konkurencyjnością i ergonomią.

Zdaniem Kusia i Jończyka [2009] rolnictwo ekologiczne w Polsce przeżywa okres dynamicznego rozwoju. Odnosi się to zarówno do wzrostu liczby gospodarstw, liczby zwierząt jak i powierzchni użytków rolnych. Jest to efektem z jednej strony wzrostu świadomości społeczeństwa a z drugiej możliwości uzyskania dopłat do rolnictwa ekologicznego. Jednak dopłaty warunkowane są realizowaniem kilkuletniego zobowiązania rolno środowiskowego funkcjonującego w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Cel pracy to próba wykazania, że w ekologicznej produkcji zwierzęcej wprowadzana jest innowacyjność.

Produkcja ekologiczna

Używając określenia produkcja ekologiczna trzeba wyjaśnić jego znaczenie. Najlepiej będzie posłużyć się aktem prawnym jakim jest Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/ 2007 z dnia 27 czerwca 2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych. Jest to więc „System zarządzania gospodarstwem i produkcją żywności łączący najkorzystniejsze dla środowiska praktyki, wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych, stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt i metodę produkcji odpowiadającej wymaganiom niektórych konsumentów preferujących wyroby wytwarzane przy użyciu substancji naturalnych i naturalnych procesów”. Można zatem uznać, że ekologiczna metoda produkcji pełni podwójną rolę społeczną. Z jednej strony dostarcza towarów na specyficzny rynek ukształtowany przez popyt na produkty ekologiczne. Z drugiej strony jest działaniem w interesie publicznym, gdyż przyczynia się do ochrony środowiska, dobrostanu zwierząt i rozwoju obszarów wiejskich.

W ostatnich kilku latach obserwuje się intensywny rozwój rolnictwa ekologicznego zarówno w Europie jak i w Polsce. Pod względem powierzchni ekologicznych gruntów rolnych w Europie pierwsze miejsce zajmuje Hiszpania – ponad 1,33 mln. ha, następnie Włochy (1,1 mln ha) i Niemcy 947 000 ha. Polska ma ponad 519 tys. ha. Nieco inaczej przedstawia się liczba gospodarstw ekologicznych. Pod tym względem na pierwszym miejscu są Włochy z liczbą 43 tys. gospodarstw, następnie Hiszpania 25 300 i Grecja 23 700. Polska zajmuje 6 miejsce z liczbą 20 582 gospodarstwa (tab. 1) w 2010 roku [Sosnowka i in. 2010]. Analizując dane z tabeli 2 trzeba podkreślić, że największy obszarowo w Polsce udział w powierzchni ekologicznych użytków rolnych ma województwo Zachodnio-Pomorskie 98 023 ha, następnie Warmińsko-Mazurskie 75 241 ha, a najmniejszy obszar Opolskie i Śląskie (3180 i 5738 ha). Podobnie przekłada się to na liczbę gospodarstw, ale nie wszędzie, gdyż wysuwają się tu województwa o rozdrobnionej strukturze jak podkarpackie i małopolskie.

Rolnictwo ekologiczne korzysta z dopłat w ramach działania „Program rolno-środowiskowy” objęty Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Jest to pakiet mocno rozbudowany wśród wszystkich programów rolno-środowiskowych. Jako jedyny pakiet posiada podział na warianty prowadzonych upraw. Na przykład najniższa płatność jest do trwałych użytków zielonych – 260 PLN·ha⁻¹ ha, a najwyższa do upraw sadowniczych i jagodowych 1800 PLN·ha⁻¹. Warunkiem jednak jest koszenie lub wypas we właściwym terminie względnie utrzymanie minimalnej obsady drzew lub krzewów.

Innowacyjność

Przez znaczenie słowa innowacyjność rozumiemy nie tylko zastosowanie współczesnej techniki, ale równocześnie nowoczesnego myślenia i postępowania. Nowoczesna ekologiczna produkcja zwierzęca odnosi się do gospodarowania i utrzymania zwierząt metodami ekologicznymi w budynkach zmechanizowanych zapewniających dobrostan i higienę.

Jak wcześniej wspomniano ekologiczna produkcja zwierzęca nie może być oderwana od ziemi. Stąd bardzo ważna jest liczba zwierząt przypadająca na 1 ha z punktu widzenia rolniczego zagospodarowania odchodów, co obrazuje tabela 3. Obsada nie może być wyższa niż 2 sztuki duże na 1 ha. Zatem należy przyjąć taką łączną obsadę zwierząt, aby nie przekroczyć rocznego limitu 170 kg azotu na 1 ha użytków rolnych. Wymieniony limit stosuje się wyłącznie do obornika i odchodów w różnej postaci, w tym i przekompostowanego obornika.

Utrzymując zwierzęta zgodnie z wymogami rolnictwa ekologicznego zwraca się przede wszystkim uwagę na podstawowe ich potrzeby, tj. rozwojowe, fizjologiczne i psychologiczne [Bielińska, Herbut 2004; Sosnówka i in. 2007; Węglarzy, Czubała 2011]. Obsada musi zapewnić im komfort i dobrostan. Zwykle jest to obsada niższa niż w utrzymaniu wielkotowarowym. Zwierzęta muszą mieć wystarczającą przestrzeń do stania w naturalnej pozycji, łatwego obracania się, kładzenia czy czyszczenia. Budynek powinien zapewniać ciepłochłonność, wentylację i dostęp do naturalnego światła. [Herbut, Walczak 2004; Sosnówka i in. 2010]. Wskazane jest by podłoga była gładka, ale nie śliska. W części wypoczynkowej powinna być wyłożona ściółką stanowiąc wygodne miejsce do leżenia. Budynki muszą być połączone z wybiegami, dając zwierzętom swobodę ruchu, a np. świniom możliwość rycia i zabawy.

Aktualnie obowiązujące przepisy zakładają, że począwszy od 2012 roku żywienie zwierząt utrzymywanych zgodnie z metodami ekologicznymi będzie w 100% oparte na paszach wytworzonych ekologicznie. Jedyne w przypadku naturalnych katastrof (np. powódź) w celu utrzymania zwierząt możliwy jest zakup pasz konwencjonalnych. Zgodę w konkretnej sytuacji na to ustępstwo wydaje właściwy dla danego terenu Wojewódzki Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.

Produkty ekologiczne znakowane są wspólnym logo. Jest to połączenie dwóch symboli: flagi europejskiej i emblematu liścia, symbolizującego naturę i ideę zrównoważonego rozwoju (rys. 1).

Etykieta oznaczonego produktu np. „mleko ekologiczne” lub też „ekomleko” musi zawierać oznaczenie numeru identyfikacyjnego jednostki certyfikującej danego producenta. Coraz częściej w sprzedaży mleka z produkcji ekologicznej wykorzystuje się „mlekomaty” (rys. 2).

Są to urządzenia nie tylko dozujące mleko, ale również sprzedające butelki. Zarówno to mleko jak i mlekomat cieszą się dużym zainteresowaniem, co z pewnością zasługuje na upowszechnienie.

Rys. 1. Wspólnotowe logo rolnictwa ekologicznego
Fig. 1. A common logo of ecological agriculture

Rys. 2. Mlekomat (ZD IŻ PIB Grodziec Śląski)
Fig. 2. Milk vending machine (ZD IŻ PIB Grodziec Śląski)

Podsumowanie

Innowacyjność w ekologicznej produkcji zwierzęcej odnosi się nie tylko do zastosowania techniki w utrzymaniu zwierząt, ale równocześnie do nowoczesnego myślenia oraz postępowania. Wiąże się to z przygotowaniem dla zwierząt dobrych warunków, zapewniających swobodę w budynkach i na wybiegu. Rolnictwo ekologiczne jako działalność certyfikowana zobowiązane jest do przestrzegania zasad związanych z warunkami produkcji, a technika jest tylko pomocna.

Bibliografia

- Bielińska H., Herbut E.** (2004): Ekologiczny chów gęsi źródłem bezpiecznej żywności i wzrostu popytu. *Ogólnopolski Inf. Drobiarski*, 3, 27-31.
- Górny M.** (2002): *Ekorozwój wsi i rolnictwa*. Wyd. Duszpasterstwa Rolników, 29.
- Haman J.** (1987): Mechanizacja rolnictwa – zagrożenie środowiska czy ułatwienie usprawnienie pracy. *Zesz. Prob. Postępu Nauk Rol.*, Z. 3244, 46-55.
- Herbut E., Walczak J.** (2004): Chów zwierząt metodami ekologicznymi. *Wkład nauk rolniczych w rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce*. Ekofestyn Puławy
- Herbut E., Walczak J.** (2008): Importance of extensive animal production in Poland. *Ann. Anim. Sci.*, Vol. 8, No 3, 3-15.
- Kuś J., Jończyk K.** (2009): Rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce. *J. Res. Appl. Agric. Eng.*, 54(3), 178-182.
- Sosnowka-Czajka E., Skomorucha I., Herbut E., Muchacka R.** (2007): Effect of management system and lock size on the behavior of broiler chickens. *Ann. Anim. Sci.*, Vol. 7, No 2, 329-335.
- Sosnowka-Czajka E., Muchacka R., Paraponiak P., Skomorucha I., Pająk T., Radecki P., Herbut E.** (2010): Cross-sectional characteristics of ecological farms in Poland in the scope of monitoring by the National Research Institute of Animal Production. *Monograph Pollution and organic aspects of Animal Production*. Cracow, 192-202.
- Węglarzy K., Czubała A.** (2011): *Poradnik rolnika ekologicznego*. IZPIB. Maszynopis. Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2009–2010. Wyd. IJHARS.

INNOVATIVENESS IN ECOLOGICAL ANIMAL PRODUCTION

Abstract. The work deals with the problem of modern proceedings, thinking and applying technology in ecological animal production. Contemporary ecological production should obey rules of its performance which does not mean reactionary attitudes but innovativeness. At the same time, it was proved that this type of production serves to obtain a good quality raw material and a product and to protect environment.

Key words: innovativeness, ecological animal production, environmental protection

Adres do korespondencji:

Eugeniusz Herbut; e-mail: eugeniusz.herbut@izzo.krakow.pl
Dział Technologii, Ekologii i Ekonomiki Produkcji Zwierzęcej
Instytut Zootechniki, Państwowy Instytut Badawczy
ul. Krakowska 1
32-083 Balice